

Asia: VN/23654/2021

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle arkistolain ja Kansallisarkistosta annetun lain muuttamisesta/Regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av arkivlagen och lagen om Riksarkivet

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle arkistolain ja Kansallisarkistosta annetun lain muuttamisesta ja lausuu seuraavaa:

Lakiuudistuksen tavoite on kannatettava. Arkistolain, julkisuuslain ja tiedonhallintalain yhteensovittaminen on erittäin keskeinen tavoite toimijoiden näkökulmasta.

Lakiuudistuksen perusteluissa korostuu tiedonhallintayksiköiden ja arkistonmuodostajien rooli. Valitettavasti yhteiskunnallisesti merkittävää tutkimustoiminnan näkökulmaa ei käsitellä pois lukien Kansallisarkiston oma tutkimustehtävä. Tutkimusaineistojen hallinnan näkökulmasta nyt esitetty arkistolain uudistus ei merkittävästi selkeytä aineistojen hallinnan vaatimuksia tai aineistojen tutkimuskäytön mahdollisuuksia lainsäädäntäkehikossa, jossa tulee ottaa huomioon ammattikorkeakoululaki, julkisuuslaki, tiedonhallintalaki ja arkistolaki sekä tietosuoja-asetus ja tietosuojalaki. Tutkimuskäytön ja tutkimusaineistojen näkökulmasta lainsäädäntökehikko on valitettavan monimutkainen ja epäsystemaattinen.

Nykyinen arkistolaki ei sovellu nykyaikaiseen sähköiseen asiankäsitelyyn ja arkistointiin. Uudistetun arkistolain luonnoksessa on kuitenkin edelleen paljon analogisen aineiston ja asiakirja-aineiston säilyttämiseen liittyviä kohtia ja digitaalinen asian ja muiden kuin asiakirjamuotoisen aineistojen hallinta jää vähemmälle huomiolle.

Arkistolain uudistuksesta järjestetty työpaja oli tarpeellinen. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu toivoo tälle jatkoa, kun lausuntopalaute hallituksen esityksestä on käsitelty.

Laki arkistolain muuttamisesta:

Yleiset säännökset:

Pykälän 2 muotoiluun tulisi kiinnittää huomiota. Sääntelykehikon kokonaisuus on kompleksinen ja sitä rasittaa tarpeeton arkistotoimen näkökulmasta kehitetty uuskäsitteistö. Tavoitteena on että arkistolaki olisi käsitteellisesti linjassa muun informaatio-oikeudellisen sääntelykehikon kanssa, koskien esimerkiksi käsitteitä arkistointi, arkistometatiedot/metatiedot, arkistotoimija/tiedonhallintayksikkö.

Arkistotoimi ja sen järjestäminen:

Pykälään 6 liittyen pidämme tärkeänä selkeyttä ja yhteyttä tiedonhallintalakiin. Tiedonhallintalain tulisi ohjata asiakirjojen käsittelyä, arkistolaki ottaisi kantaa miten tietoaaineisto säilytetään tai tuhotaan määräajan kuluttua.

Pykälään 7 liittyen tulisi määrittää arkistokelpoiset tiedostoformaattit niin että asia voidaan ottaa huomioon jo suunnitteluvaiheessa ja ettei synny tarvetta muuttaa tiedostoformaatteja pelkästään arkistointia varten.

Pykälässä 9 kuvataan "Arkistotoimijan on nimettävä arkistoinnin vastuuhenkilö, jolla on riittävä asiantuntemus ja koulutus arkistotoimen tehtävistä". Katsomme, että tästä tulisi säädellä organisaatitasolla, ei yksilöön ulottuen. Velvollisuudet ja kyvyt järjestää lain mukaiset tehtävät ja varmistaa osaaminen niihin ovat organisaation.

Pykälässä 10 säädettäisiin Kansallisarkiston tiedonsaantioikeuksista ja "pääsystä arkistotoimijan arkistotilaan", silloin kuin se olisi välttämätöntä Kansallisarkistosta annetun lain mukaista arviointitehtävää suorittaessaan. Pyydämme tarkentamaan koskeeko tämä sähköisiä arkistoja miten niiden osalta on tarkoitus soveltaa. Ei liene tarpeen tai mahdollista järjestää pääsyä konesalitilaan silloin kun se toimii (mahdollisesti usean eri arkistotoimijan yhteisenä) arkistona.

Asiakirjojen laatiminen, säilyttäminen ja käyttö:

Pyydämme tarkentamaan mitä tarkoitetaan termillä laatiminen tässä yhteydessä. Termi esiintyy vain lukun otsikoissa, ei pykäläteksteissä.

Laki Kansallisarkistosta annetun lain muuttamisesta:

Kansallisarkiston tehtävät ovat lakiluonnoksessa monipuoliset. Kansallisarkisto kuvataan asiantuntijaorganisaatioksi, joka auttaa arkistotoimijoita toteuttamaan lakia, lain toteutumista arvioivaksi tahoksi, sekä itse arkistotoimijaksi sähköisen arkistoinnin laajenevan tehtävän myötä. Eräänä arkiston tärkeänä tehtävänä on palvella tutkimusyhteisöä. Kansallisarkiston omasta tutkimustehtävästä säättäminen vaikuttaa tarpeelliselta, mutta tutkimusaineistojen hallintaan liittyvää lainsäädäntöä tulisi systematisoida kattavasti.

Pykälässä 2 säädettäisiin Kansallisarkiston tehtäväksi mm.

2a) arvioida arkistolain säännösten asianmukaista toteutumista sekä havaitessaan lain noudattamisessa puutteita kiinnittää huomiota arkistointiin liittyvien arkistolain mukaisten menettelyjen toteuttamiseen ja vaatimusten täyttämiseen;

Pyydämme tarkennusta siihen, mitä viranomaisen ”huomion kiinnittämisellä” tässä tarkoitetaan. Perusteluteksteissa kuvataan että arkistolaissa ”Kansallisarkiston tarkastusoikeudesta luovuttaisiin, sillä Kansallisarkisto ei ole suorittanut tarkastuksia enää pitkään aikaan, eikä tällaisille tarkastuksille arvioida olevan enää tarvetta”. Pyydämme selventämään miten eroavat toisistaan aiempi tarkastusoikeus ja nyt esitetty arviointitehtävä, joka sisältää pääsyn arkistotiloihin ja jossa arvioidaan puutteita lain toteutumisessa sekä vaatimusten täyttämässä?

Yleiset huomiot:

Arkistolain uudistus on tervetullut. Samalla erityisesti pienet toimijat tarvitsevat lain toimeenpanoon tukea ja resursseja, erityisesti sähköisten aineistojen säilyttämiseen. Yleisenä huomiona esitämme, että arkistolaki on edelleen liian arkisto- ja asiakirjakeskeinen. Olisi syytä huomioida, että yhä kasvava osa pysyvästi arkistoitavista aineistoista on muussa kuin asiakirjallisessa muodossa. Korkeakouluissa syntyy suuri määrä arkistoitavaa aineistoa, joka ei ole arkistolain mukaisesti pysyvästi säilytettävää, mutta jota muiden asetusten mukaan tulee säilyttää, esim. rahoittajien määräyksestä.

Haapala Anu
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Westman Stina
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu